

UTICAJ MEĐUNARODNIH MIGRACIJA NA POPULACIONU DINAMIKU RAZVIJENIH ZEMALJA¹

Doc dr Daniela Arsenović

Abstrakt: Najveći broj zemalja razvijenog dela sveta deli iste ili slične demografske izazove i prolaze kroz drugu demografsku tranziciju koju prvenstveno karakteriše opadanje fertiliteta ispod nivoa potrebnog za prostu reprodukciju stanovništva. Pored toga, zemlje razvijenog dela sveta suočavaju se i sa intenzivnim procesom starenja stanovništva, kao i sa dinamičnim procesom urbanizacije i migracijama stanovništva koje čine posebno demografsko ali i političko pitanje. Poslednjih 15 godina, na globalnom nivou broj međunarodnih migranata je značajno porastao. Oko dve trećine međunarodnih migranata živi u Evropi i Aziji, dok je od ukupnog broja međunarodnih migranata u 2015. godini, oko 43 procenta rođeno u Aziji. U ovom radu analizirane su međunarodne migracije i njihov uticaj na populacionu dinamiku u zemljama Evropskog kontinenta, prvenstveno u odabranim zemljama Evropske unije.

Ključne reči: migracije, stanovništvo, fertilitet, starenje, demografski trendovi

Uvod

Gotovo sve zemlje razvijenog dela sveta suočavaju se sa istim ili sličnim demografskim izazovima i prolaze kroz drugu demografsku tranziciju koju karakteriše prvenstveno opadanje fertiliteta ispod nivoa potrebnog za prostu reprodukciju stanovništva. Pored niskog i nedovoljnog fertiliteta, zemlje razvijenog dela sveta suočavaju se i sa intenzivnim procesom starenja stanovništva, kao i sa dinamičnim procesom urbanizacije. Migracije stanovništva predstavljaju posebno i sve složenije demografsko ali i političko pitanje svih modernih društava. U ovom radu analizirane su međunarodne migracije i njihov uticaj na populacionu dinamiku u razvijenim zemljama Evropskog kontinenta, prvenstveno u zemljama Evropske unije.

Stanovništvo EU-28 regiona karakteriše niska stopa fertiliteta, koja je u 2015. godini iznosila 1,58, što je ispod nivoa potrebnog za prostu reprodukciju stanovništva. Najviša stopa ukupnog fertiliteta beleži se u Francuskoj, Danskoj i Švedskoj, a najniža u zemljama Južne Evrope (tabela 1). Pad fertiliteta beleži se od sredine 60-ih godina 20. veka. U prvim godinama novog milenijuma registrovan je blagi rast fertiliteta, ipak od 2011. godine rađanja su u daljem padu².

---

¹ Rad predstavlja deo projekata pod brojem 142-451-2511/2017-02

² European Commission, Employment, Social Affairs and Inclusion Eurostat (2015). Short Analytical Web Notes 3/2015. Demography Report. Luxembourg.

Tabela 1. Stopa ukupnog fertiliteta u EU-28 i odabranim državama evropskog kontinenta

Region/Država	1960.	1980.	2000.	2015.
EU-28	2,54	1,68	1,67	1,58
Nemačka	-	1,56	1,38	1,50
Francuska	-	1,95	1,89	1,96
Italija	2,37	1,64	1,26	1,35
Austrija	2,69	1,65	1,36	1,49
Danska	2,57	1,55	1,77	1,71
Finska	2,72	1,63	1,73	1,65
Švedska		1,68	1,54	1,85
Grčka	2,23	2,23	1,25	1,33
Španija	-	2,20	1,23	1,33
Slovenija			1,26	1,57
Hrvatska	-	1,92	1,39	1,40
Bugarska	2,31	2,05	1,26	1,53
Rumunija	-	2,43	1,31	1,58
Srbija*	-	2,26	1,48	1,46

*Država kandidat

Izvor: Eurostat and INED

Medijalna starost stanovništva Evropske unije iznosi 42,5 godina (podatak iz 2015), dok je posmatrano po državama medijalna starost najveća u Nemačkoj (45,9 godina) i Italiji (45,1 godina). Grafikon 1 pokazuje medijalnu starost stanovništva EU-28 i odabranih evropskih zemalja. Svetliji deo stubića pokazuje medijalnu starost 2005. godine, a tamniji deo vrednost za koju je medijalna starost porasla do 2015. godine. Na grafikonu 2 je prikazana starosna piramida stanovništva Evropske unije, na kojoj se jasno vidi slabljenje osnovice piramide što je posledica nedovoljnog radjanja. Najbrojniju kategoriju stanovništva čine kohorte u radno sposobnoj dobi, koje će u narednim decenijama uvećavati kategoriju starog ali i ostarelog stanovništva.

U poređenju sa drugim kontinentima i regionima Evropa ima najveći procenat starih i najmanji procenat mladih. Projekcije do 2080. godine pokazuju da će se udeo mladog stanovništva (0-14 godina) zadržati gotovo na istom nivou kao i u 2015. (oko 15 procenata), dok će se udeo starog (65 i više godina), kao i udeo ostarelog stanovništva (80 i više godina) značajno povećati³.

³ United Nations (2016). International Migration Report 2015, highlights. New York.

Grafikon 1. Medijalna starost stanovništva EU-28 i odabranih evropskih zemalja (grafikon uradjen na osnovu podataka Eurostata) u 2015. Godini

Prema stavu Evropske komisije četiri najveća demografska izazova stanovništva Evropske unije su starenje stanovništva, niska stopa rađanja, promena modela porodice i migracije. U 2006. godini donet je set mera koje su predstavljene kroz pet oblasti: obezbeđivanje boljih uslova za porodice kroz bolje usklađivanje posla i porodice, više radnih mesta i duži radni vek uz poboljšanje kvaliteta života, veća ulaganja u ekonomiju kroz edukaciju i istraživanja, prihvatanje i integracija migranata koji dolaze u Evropu, stvaranje uslova za održiv fiskalni sistem čime će se osigurati i penzioni fondovi i fondovi za brigu o starima⁴.

Grafikon 2. Starosna piramida (u %) stanovništva EU-28, 2015. (Izvor: Eurostat)

Najznačajnije (demografske) karakteristike međunarodnih migracija

Poslednjih 15 godina, na globalnom nivou broj međunarodnih migranata je značajno porastao. U 2000. godini njihov broj iznosio je oko 173 miliona, u 2010. 222 miliona, dok je u 2015. dostigao 244 miliona. Oko dve trećine međunarodnih migranata živi u Evropi i Aziji, potom sledi Severna Amerika, pa Afrika, Latinska Amerika i Karibi i Okeanija. Od ukupnog broja međunarodnih migranata u 2015. godini, oko 43 procenta je rođeno u Aziji.

Najveći broj međunarodnih migranata se nalazi u kategoriji radno sposobnog stanovništva (15-64 godine). Prema podacima za 2015. godinu oko 72 procenta ukupnog broja međunarodnih migranata nalazilo se u starosti između 20 i 64 godine, dok su mladi do 20 godina starosti činili oko 15 procenata, a stari (65 i više godina) oko 13 procenata ukupnih migracija⁵.

Na globalnom nivou, najveći broj međunarodnih migranata (oko 70%) živi u zemljama sa visokim standardom, a više od polovine međunarodnih migranata je rođeno u zemljama sa srednjim životnim standardom (middle-income countries)⁵. Najveći broj migranata preseljava se u zemlju u regionu, odnosno nedaleko od zemlje porekla. U Evropi je to slučaj sa 66% migranata.

---

4 European Commission (2006). Commission Communication. The demographic future of Europe: from challenge to opportunity.

5 United Nations (2016). International Migration Report 2015, highlights. New York.

Diskusija i zaključak

Migracije su uvek imale veliki značaj u kretanju i promeni broja stanovnika određenog regiona ili države, ipak danas kada veliki broj zemalja karakteriše starenje stanovništva, koje uz nedovoljna radjanja često vodi ka padu broja stanovnika, migracije sve češće imaju presudni značaj ublažavajući negativne demografske trendove posebno u razvijenim zemljama. Upravo zbog toga, zemlje sa razvijenom ekonomijom, na različitim stepenima i promenljivom dinamikom, uvode liberalizaciju viznog režima i uslova za dobijanje radnih dozvola i boravka kako bi nadohnadili manjak radne snage ali i obezbedili priliv mlađeg stanovništva koje će stvarati porodicu.

Rezultati ESPON DEMIFER projekta pokazuju da će u Evropi prirodno kretanje stanovništva imati okraćničen uticaj, a da će na porast broja stanovnika presudno uticati migracije. U periodu 2011-2013. doprinos migracija promeni broja stanovnika u EU-28 iznosio je oko 94 procenta, dok je u Nemačkoj rast broja stanovnika postignut isključivo zbog pozitivnog migracionog salda⁶. U svim zemljama Evropske unije, kao i zemljama kandidatima, pozitivan migracioni saldo je davao najveći doprinos porastu broja stanovnika, dok je prirodni priraštaj imao neznatan doprinos, a u jednom broju zemalja (Italija, Rumunija, Hrvatska...) je imao i negativan doprinos (broj umrlih je bio veći od broja rođenih). Kada su u pitanju promene na tržištu rada odnosno u radnoj snazi, pojedini scenariji na nivou Evropske unije, u narednih nekoliko decenija predviđaju pad radne snage za 10 procenata i to sa 232,8 miliona (u 2002) na 209,7 miliona (u 2050). U ovaj proračun je uključena i imigracija stanovništva. Međutim u varijanti bez imigracija, odnosno bez priliva migranata ovaj pad bi iznosio 28 procenata. Pored toga, isti scenario predviđa i porast radno sposobnog stanovništva u kategoriji 55 i više godina (stariji radnici)⁷.

U periodu između 2000. i 2015. godine, doprinos migracija populacionom rastu u Severnoj Americi iznosio je čak 42 procenta. U istom periodu u Evropi, broj stanovnika bi se smanjio da nije bilo pozitivnog doprinosa migracionog salda promeni broja stanovnika⁸.

Najveći doprinos migracija u budućnosti očekuje se kroz dugoročno usporavanje procesa starenja stanovništva, kao i pozitivnog doprinosa tržištu rada. Proces starenja stanovništva je nezaustavljiv proces i ne može se očekivati da migracije zaustave demografsko starenje, ali one mogu dovesti do ublažavanja posledica starenja. Najveći procenat međunarodnih migranata čini stanovništvo radno sposobnog uzrasta, zbog čega je realno očekivati da migracije pozitivno utiču na

---

⁶ European Commission, Employment, Social Affairs and Inclusion Eurostat (2015). Short Analytical Web Notes 3/2015. Demography Report. Luxembourg.

⁷ Bijak J., Kupiszewska D., Kupiszewski M., Saczuk K. (2005). Impact of international migration on population dynamics and labour force resources in Europe. CEFMR Working Paper 1/2005. Central European Forum for Migration Research.

⁸ United Nations (2016). International Migration Report 2015, highlights. New York.

stopu opterećenosti funkcionalnih kontingenata stanovništva. Imajući u vidu prirodno kretanje stanovništva, u narednih nekoliko decenija, najveći broj evropskih zemalja će svoj populacioni rast zasnivati isključivo na pozitivnom migracionom saldu i u skladu sa tim će se i imigraciona politika prilagođavati.

IMACT OF INTERNATIONAL MIGRATION ON POPULATION DYNAMICS IN DEVELOPED COUNTRIES

Summary: Major number of countries in developed world are under common demographic challenges. At the same time, all these countries are experienced second demographic transition which are characterizing by decreasing fertility below replacement level. Population ageing, intensive urbanization and migration are also part of demographic challenges in developed world. Today, migration issue represent major task not only in demography but also in politics. At global level, the number of international migrants has continued to grow rapidly over the past fifteen years. About two thirds of all international migrants live in Europe and Asia, while about 43 per cent of all international migrants in 2015 were born in Asia. This paper is focused on international migrations and impact on population dynamics in European countries, particularly in EU-28.

Key words: migration, population, fertility, ageing, demographic trends

Literatura

Bijak J., Kupiszewska D., Kupiszewski M., Saczuk K. (2005). Impact of international migration on population dynamics and labour force resources in Europe. CEFMR Working Paper 1/2005. Central European Forum for Migration Research.

European Demographic Data Sheet 2016. Migration makes the difference. Wittgenstein Centre, Viena Institute of Demography, Austiran Academy of Science, IASA (www.populationeurope.org)

European Commision, Employment, Social Affairs and Inclusion Eurostat (2015). Short Analytical Web Notes 3/2015. Demography Report. Luxembourg.

European Commision (2006). Commision Communication. The demographic future of Europe: from challenge to opportunity.

Lanzieri G. (2013). Long-term contribution of migration in ageing population: Japan compared with Europe. Eurostat, Statistical working paper; doi:10.2785/29184.

Sardon J.P. (2010). Recent Demographic Trends in Europe and the Other Developed Countries. *Population-E*, 61 (3). 195-266.

United Nations (2016). *International Migration Report 2015, highlights*. New York.